

Отримано: 08 грудня 2016 р.*Прорецензовано:* 12 грудня 2016 р.*Прийнято до друку:* 16 грудня 2016 р.

Чебанова Н. В., Єфіменко Т. І., Орлова В. М. Методичні підходи до ідентифікації ризиків бухгалтерського обліку за податковими різницями / Н. В. Чебанова, Т. І. Єфіменко, В. М. Орлова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 193–198.

УДК 657.6

JEL-класифікація: М 49

Чебанова Наталія Володимирівна,*доктор економічних наук, професор Українського державного університету залізничного транспорту, м. Харків***Єфіменко Тетяна Іванівна,***кандидат економічних наук, професор Українського державного університету залізничного транспорту, м. Харків***Орлова Вікторія Миколаївна,***кандидат економічних наук, доцент Українського державного університету залізничного транспорту, м. Харків***МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА ПОДАТКОВИМИ РІЗНИЦЯМИ**

Стаття продовжує ряд публікацій авторів присвячених проблемам ідентифікації ризиків бухгалтерського обліку. Суть бухгалтерських ризиків розкрита в контексті загроз втрати достовірності обліку і якості фінансової звітності. Запропоновано підхід до ідентифікації бухгалтерських ризиків через розуміння призначення елементів методу бухгалтерського обліку, які насамперед націлені саме на зниження ризиків недостовірності обліку. У статті виконано аналітичне дослідження джерел ризиків витікаючи з облікових припущень. Запропоновано структурований опис ризиків, виявлених під час розгляду природи «податкових різниць», як чинників попередження загроз викривлення прибутків і витрат платників податків.

Ключові слова: ризики в бухгалтерському обліку, податкові різниці, якість фінансової звітності.

Чебанова Наталия Владимировна,*доктор экономических наук, профессор Украинского государственного университета железнодорожного транспорта, г. Харьков***Ефименко Татьяна Ивановна,***кандидат экономических наук, профессор Украинского государственного университета железнодорожного транспорта, г. Харьков***Орлова Виктория Николаевна,***кандидат экономических наук, доцент Украинского государственного университета железнодорожного транспорта, г. Харьков***МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИДЕНТИФИКАЦИИ РИСКОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ЗА НАЛОГОВЫМИ РАЗНИЦАМИ**

Статья продолжает ряд публикаций авторов посвященных проблемам идентификации рисков бухгалтерского учета. Сущность бухгалтерских рисков раскрыта в контексте угроз потери достоверности учета и качества финансовой отчетности. Предложен подход к идентификации бухгалтерских рисков через понимание назначения элементов метода бухгалтерского учета, которые прежде всего нацелены именно на снижение рисков недостовірності учета. В статье выполнено аналитическое исследование источников рисков вытекающих из учетных допущений. Предложено структурированное описание рисков выявленных при рассмотрении природы «налоговых разниц», как факторов предупреждения угрозы искажения доходов и расходов плательщиков налогов.

Ключевые слова: риски в бухгалтерском учете, налоговые разницы, качество финансовой отчетности.

Nataliy Chebanova*Ph.D. in Economical Science, professor Ukrainian state academy of railway transport,***Tatyana Iefimenko,***Phil.D. in Economical Science, professor Ukrainian state academy of railway transport***Victoria Orlova,***Phil.D. in Economical Science, associate professor Ukrainian state academy of railway transport***METHODICAL GOING IS NEAR AUTHENTICATION OF RISKS OF RECORD-KEEPING AFTER TAX DIFFERENCES**

The research is actual. Article of work. The necessity to bring enterprises to conformity at the expense of inclusion of the provisions as to the identification of bookkeeping accounting risks has been proved. Essence of book-keeping risks is exposed. Chosen context of threat of loss to authenticity of account and decline of quality of the financial reporting. Offered

approach to authentication of book-keeping risks. The values of ingredients of method of record-keeping are certain. This setting consists of decline of risks of unauthenticity of account. Analytical research of sources of risks is executed in the article. Risks of follow from registration assumptions. The structured description of risks is offered educed at consideration of nature of «tax differences». Tax differences, it is factors warnings threats of distortion of profits and charges of payers of taxes.

Key words: risks in a record-keeping, tax differences, quality of the financial reporting.

Постановка проблеми. Ідентифікації бухгалтерських ризиків та управління ними бере витоки з мети фінансової звітності. Інформація «про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень» [1]. Принцип «повного висвітлення» визначає, що «фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі» [1]. Питання впливу якості економічної інформації та зокрема якості фінансової звітності, на якість прийняття рішень заявлено, як ключовий чинник у багатьох нормативних документах і Міністерства фінансів України [2], і Ради з Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі РМСФЗ) [3]. А от щодо ризиків викривлення інформації – чітких ознак для таких не передбачено.

Дискусійними питанням залишається визначення межі відповідальності, яка відділяє заходи із забезпечення якості бухгалтерського обліку і фінансової звітності, від процесів прийняття «на основі звітності» і подальшої реалізації управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зауважує І. М. Вигівська: «Більшість зазначених вчених та науковців досліджували питання сутності, аналізу та оцінки окремих видів підприємницьких ризиків» [4]. Під підприємницьким ризиком прийнято розуміти [5; 6; 7; 8] ймовірність (загрозу) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів, виникнення додаткових витрат у результаті здійснення діяльності.

Питання обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень, облікового супроводження ризик-менеджменту досліджується багатьма науковцями, серед яких: К. П. Боримська, М. З. Валович, В. В. Вітлінський, І. М. Вигівська, А. М. Герасимович, М. П. Городиський, З. В. Гуцайлук, І. А. Дмитриїв, Л. І. Донець, О. О. Зеленіна, В. А. Кравченко, І. Д. Левченко, С. З. Мошенський, О. О. Охрименко, І. А. Панченко, Т. О. Пожуєва, В. С. Рудницький, Н. С. Скопенко, Н. В. Цопа та інші.

Так, І. М. Вигівська, І. Л. Грабчук та О. О. Зеленіна [4] пропонують ідентифікацію підприємницьких ризиків за видами господарської діяльності організації, уточнюють методи управління підприємницькими ризиками суб'єкта господарювання (внутрішні та зовнішні), обґрунтовують необхідність розкриття в бухгалтерській звітності даних про ризики у вигляді, що забезпечить високий ступінь прозорості та достовірності бухгалтерської інформації.

Підприємницькі ризики організацій, що мають за мету діяльності отримати прибуток, науковці [4; 9] пропонують ідентифікувати за видами діяльності. Зокрема виділяються: ризики операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, а також ризики процесу постачання, процесу виробництва, процесу реалізації, до яких доречно додати ризики процесу створення організації та процесу управління організацією.

В. В. Вітлінський та Г. І. Великоіваненко стверджують, що бухгалтерський облік може фіксувати лише його справжні наслідки впливу ризиків, а також відображати доходи і витрати від управління ризиками підприємницької діяльності (заходи ризик-менеджменту), зокрема: «Самострахування, тобто створення власних резервів для покриття негативних наслідків ризику; розподіл (передача) ризику знаходить відображення в обліку у вигляді факторингових угод» [9].

Інформація фінансової звітності не містить прямих вказівок на наявні підприємницькі ризики, як зауважують М. П. Городиський та І. А. Панченко [10; 11], це робить її обмеженою і знижує її достовірність. Один із засобів підвищення достовірності фінансової звітності, це подання відомостей про бухгалтерські ризики за зрозумілою систематизацією. Таку думку підтримує Н. С. Соколенко [12], і пропонує подання даних щодо ризиків у систематизованому вигляді, з метою забезпечення високого ступеню прозорості інформації про загрози погіршення фінансового стану і ризики зниження результатів діяльності підприємств.

На сьогодні більшість із авторів, що беруться за ідентифікацію ризиків бухгалтерського обліку, виходять із прилаштування загальновідомих підприємницьких ризиків до чинників, що впливають на якість фінансової звітності, а надалі на якість управлінських рішень. На жаль, поза увагою науковців лишилася ідея, ідентифікувати бухгалтерські ризики за порядком, який встановлено щодо організації обліку. У бухгалтерів готова відповідь на запитання: «Яким ризикам бухгалтерського обліку запобігають такі елементи методу бухгалтерського обліку, як документування, інвентаризація, калькулювання та ін.». Пропонуємо рухатися саме в цьому напрямі і залічити до розгляду проблему різниць у бухгалтерському і податковому підходах до фінансових результатів підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування методичних підходів до ідентифікації бухгалтерських ризиків, як ризиків викривлення інформації. Завданнями, що мають бути розв'язані в процесі дослідження стали: узявши за приклад інформаційні інтереси користувачів звітності, довести, що одним із головних мотивів запровадження різниць у методиках подання інформації, в цьому випадку податкових різниць, є різне бачення способу попередження ризику викривлення інформації з користувачами фінансової звітності і авторами податкового законодавства. У результаті дослідження передбачається сформулювати зразок переліку основних ризико-утворювальних припущень у бухгалтерському, результати яких корегуються за ПКУ, і можуть розглядатися як запобіжники ризиків заниження доходів і ризиків завищення витрат.

Виклад основного матеріалу. Важливо чітко розмежовувати природу ризиків, оскільки управління ними залежить саме від їх походження. Якщо автори використовують дефініцію «підприємницький ризик», слід розуміти множину факторів, що впливають на результати діяльності підприємства і його фінансовий стан. Коли йдеться про бухгалтерські ризики слід розуміти, що це ризики недостовірності обліку і звітності, тобто ризики що несуть загрозу для якості звітної інформації, а відповідно і для якості прийняття на її основі управлінських рішень. Тому бухгалтерські ризики – це загрози не фінансовому стану підприємства, а достовірній інформації про такий стан.

Слід зазначити, що всі прояви ризиків і їх наслідків (збитків або вигод) зрештою інтегруються в облікову інформацію і займають своє місце в бухгалтерській звітності, чинять прямий вплив на фінансовий стан і фінансові результати підприємств. Використання облікової інформації для ухвалення управлінських рішень додає бухгалтерський ризик до чинників економічного ризику будь-якого виду.

Недостатньо констатувати наявність бухгалтерських ризиків як таких. Важливо ідентифікувати природу ризику, а саме: визнати господарську подію, після здійснення якої очікується, що ризик виникне або збільшиться; обрати метод оцінювання серед передбачених НПСБО альтернатив; виконати оцінку об'єктів обліку (активів, забор'язань, капіталу, доходів або витрат), які виникли внаслідок цієї господарської події; відобразити подію на рахунках обліку та у фінансовій звітності. Ці відомі процедури набувають додаткового змісту, якщо попередити їх питанням: яких ризиків прагне уникнути виконавець коли здійснює черговий вибір? А саме: обирає визнавати чи не визнавати об'єкт в обліку, обирає метод оцінювання, обирає подання об'єкту у звітності або в примітках до звітності. Тож виконавець прагне вибрати спосіб обліку, коли викривлення облікової інформації буде як найменшим.

Можемо зробити таке узагальнення: ризики в бухгалтерському обліку – це ризики вибору методичного підходу до формування облікової інформації. Причина варіативності методик – це різно-векторні інтереси користувачів звітності. Показовим у такому разі є наявність одночасно декількох методик визначення фінансового результату, тим самим – декількох варіантів розрахунку затрат і вигод щодо використання ресурсів підприємства. Йдеться саме про обставини, коли в окремих нормативних актах зміст господарських подій та їх вплив на результат господарської діяльності тлумачиться нарізно, залежно від мети використання інформації для прийняття рішень.

Відповідно до п. 134 розділу III ПКУ [13] «об'єктом оподаткування є: прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III».

Причини в тому, що статті фінансової звітності представлені за принципами НПСБО, що не завжди «гарантують рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків...» [13] та своєчасність податкових платежів. Тож йдеться про ризики, що існують у бухгалтерському обліку і несуть загрози для своєчасного і повного поповнення бюджету.

Надалі, розглядаючи, які саме корегування фінансового результату до оподаткування встановлені ПКУ, можна визначитися із ризиками викривлення фінансового результату:

– корегування (збільшення) «на суму нарахованої амортизації основних засобів або нематеріальних активів» відповідно до НПСБО або МСФЗ та одночасно корегування (зменшення) «на суму розрахованої амортизації відповідно до пункту 138.3 ПКУ» вказує на те, що при нарахуванні такої амортизації використовуються припущення, які можуть впливати на завищення сум відповідних витрат у поточному році, отже призведуть до зменшення прибутку до оподаткування. До таких припущень слід віднести термін корисного використання активу, який несе в собі ризик не виправданого скорочення строку амортизації, і як наслідок – завищення витрат звітного періоду. Як запобіжник таким припущенням, ПКУ встановлює обмеження – мінімально допустимі терміни амортизації основних засобів та інших необоротних активів, що в разі розбіжності з обліковою політикою підприємства призводить до нарахування альтернативної суми амортизації, так званої «податкової амортизації»;

– корегування «на суму уцінки та втрат від зменшення корисності основних засобів або нематеріальних активів, включених до витрат звітного періоду», зумовлено тим, чиста вартість реалізації, очікуваних витрат на реалізацію активу, сума втрат від зменшення корисності та/або вигід від відновлення корисності та теперішня вартість майбутніх чистих грошових надходжень від активу поставлені в залежність від цілого ряду припущень: зменшення ринкової вартості активу протягом звітного періоду на суттєво більшу величину, ніж очікувалось; старіння або фізичне пошкодження активу; суттєві негативні зміни в технологічному, ринковому, економічному або правовому середовищі, у якому діє підприємство; збільшення протягом звітного періоду ринкових ставок відсотка або інших ринкових ставок доходу від інвестицій, яке може вплинути на ставку дисконту і суттєво зменшити суму очікуваного відшкодування активу; перевищення балансової вартості чистих активів підприємства над їх ринковою вартістю; суттєві зміни способу використання активу протягом звітного періоду інші погіршення ефективності використання активу. Оцінювання ступеню таких змін підприємство проводить, виходячи з професійних суджень окремих фахівців, а також існує ризик переключування й упередженого тлумачення чинників, що впливають на зменшення/відновлення корисності;

– збільшення фінансового результату до оподаткування «на суму залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів або нематеріальних активів», визначеної відповідно до НПСБО або МСФЗ, одночасно із зменшенням «на суму залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів або нематеріальних активів, визначеної з урахуванням положень 139 статті ПКУ, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта» продиктовано загрозою щодо збільшення інших витрат звичайної діяльності, куди списують залишкову вартість активів на дату їх вибуття. Оскільки ліквідаційна вартість – це сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення терміну їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією), її визначення також піддається ризику викривлення. Чинниками, що несуть загрозу є очікування щодо: а) суми коштів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів; б) термін корисного використання; в) витрати, пов'язані з продажем активу. Завищення суми коштів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів може призвести до збільшення амортизаційних витрат. Завищення терміну корисного використання навпаки розтягує амортизаційні нарахування в часі. Заниження затрат, пов'язаних із вибуттям активу, наприклад: помилкова оцінка витрат на демонтаж та звільнення земельної ділянки, призведе до викривлення первинної вартості необоротного активу та заниження фінансових витрат, пов'язаних із щорічним нарахуванням резерву на вибуття необоротного активу;

– коригування (збільшення) фінансового результату до оподаткування на суму витрат на формування резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат відповідно до НПСБО і МСФЗ та одночасно коригування (зменшення) фінансового результату до оподаткування на суму поточних витрат, які відшкодовані за рахунок цих резервів та забезпечень, дозволяє запобігти ризику заниження фінансового результату до оподаткування внаслідок суб'єктивної оцінки таких умовних зобов'язань, як резерв гарантійних виплат, резерв на реструктуризацію, резерв на вибуття необоротних активів тощо;

– коригування (збільшення) фінансового результату до оподаткування на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів відповідно до НПСБО та МСФЗ та одночасно коригування (зменшення) на суму дебіторської заборгованості, яка визнана безнадійною відповідно до підпункту 14.1.11 ПКУ, має на меті запобігти ризику викривлення фінансового результату до оподаткування під час завищення витрати від знецінення дебіторської заборгованості, через упередженість щодо визнання сумнівної, спроможність окремих дебіторів здійснити очікувані платежі;

– визнання для оподаткування банкам та небанківським фінансовим установам (крім страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, корпоративних інвестиційних фондів та адміністраторів недержавних пенсійних фондів) резервів, сформованих у зв'язку із знеціненням (зменшенням корисності) активів згідно з вимогами МСФЗ. Оподатковується сума визначена за певною методикою. Але головний сенс у тому, що резерви за активами «є спеціальними (оціночними) резервами, які зменшують балансову вартість активів», отже зумовлюють ризик викривлення балансової вартості банківських активів, оскільки такі резерви є суто оціночними, тож ґрунтуються на професійних судженнях окремих фахівців. Обмеження щодо зменшення балансової вартості активів, у зв'язку із знеціненням (зменшенням корисності) активів переслідує мету: попередити надлишкове нарахування резерву та попередити ризики завищення витрати від знецінення активів. До зменшення фінансового результату до оподаткування враховують: суми списання активу, який відповідає ознакам знецінення відповідно до вимог ПКУ, а також суми доходів (зменшення витрат) від погашення заборгованості, списаної за рахунок тієї частини резерву, на яку збільшувався фінансовий результат до оподаткування у зв'язку з перевищенням над встановленим лімітом;

– за умов, що сума боргових зобов'язань, які виникли за операціями з пов'язаними особами-нерезидентами, перевищує суму власного капіталу більше ніж у 3, 5 рази (для фінансових установ та компаній, що займаються винятково лізинговою діяльністю, – більше ніж у 10 разів), корегується (збільшується)

фінансовий результат до оподаткування на суму перевищення нарахованих у бухгалтерському обліку процентів за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями над 50% суми фінансового результату до оподаткування, фінансових витрат та суми амортизаційних відрахувань за даними фінансової звітності звітного податкового періоду, у якому здійснюється нарахування таких відсотків. Таке коригування відіграє роль запобіжника ризику перевитрат платників податку щодо встановлених відсотків за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями в операціях із пов'язаними особами.

– корегування (збільшення) фінансового результату на суму перевищення звичайних цін над договірною (контрактною) вартістю реалізованих товарів (робіт, послуг) під час здійснення контрольованих операцій у випадках, визначених статтею 39 ПКУ та на суму перевищення договірної (контрактної) вартості придбаних товарів (робіт, послуг) над звичайною ціною під час здійснення контрольованих операцій у випадках, визначених статтею 39 цього Кодексу. У цьому випадку забезпечується попередження впливу ризиків завищення та заниження ціни договору порівняно до цін, що можуть визначитися як «звичайні» відповідно до ПКУ, а відповідно попередження викривлення фінансового результату;

– корегування (збільшення) фінансового результату на суму витрат від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства, розрахованих за методом участі в капіталі або методом пропорційної консолідації (що відображаються кореспонденцією: Дт 96 – Кт 141) та одночасно корегування (зменшення) фінансового результату на суму доходу від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства (що відображаються кореспонденцією: Дт 141 – Кт 72) забезпечує виключення впливу ризику викривлення фінансового результату, внаслідок суб'єктивного оцінювання доходів та витрат інвестиційної діяльності.

До наведеного переліку можна додати ще певну кількість корегувань, що запобігають заниженню податкових зобов'язань платників податку на прибуток, але і з того що наведено достатньо аргументовано можна зробити висновок, що ризики бухгалтерського обліку криються насамперед у припущеннях на які спирається визнання, оцінка і подання об'єктів в обліку і фінансовій звітності.

Висновки. Під бухгалтерським ризиком слід розуміти, ризик недостовірності обліку і звітності, тобто ризики, що несуть загрозу для якості звітної інформації, а відповідно і для якості прийняття на її основі управлінських рішень. Усі прояви економічних ризиків і їх наслідків (збитків або вигод) зрештою інтегруються в облікову інформацію і займають своє місце в бухгалтерській звітності, чинять прямий вплив на фінансовий стан і фінансові результати підприємств. Використання облікової інформації для ухвалення управлінських рішень додає бухгалтерський ризик до чинників економічного ризику будь-якого виду.

Застосування податкових різниць свідчить про спробу на законодавчому рівні, запобігти загрозам викривлення розрахунків щодо сум надходжень до бюджету. Походження таких загроз має виток в ризико-утворюючих припущеннях, на яких ґрунтується бухгалтерський (фінансовий) облік. Серед таких припущень слід віднести:

- припущення щодо: а) суми коштів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів; б) термін корисного використання; в) витрати, пов'язаних із продажем активу;
- припущення щодо витрати від знецінення дебіторської заборгованості, через упередженість щодо визнання сумнівної, спроможність окремих дебіторів здійснити очікувані платежі;
- припущення щодо оцінки таких умовних зобов'язань, як резерв гарантійних виплат, резерв на реструктуризацію, резерв на вибуття необоротних активів;
- припущення щодо витрат від знецінення активів, банкам та небанківським фінансовим установам, що несе загрозу надлишкового нарахування резерву;
- припущення щодо встановлених відсотків за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями в операціях із пов'язаними особами, що несе ризик завищення витрат платників податку.

Отже, ідентифікацію бухгалтерських ризиків слід виконувати на співставленні альтернативних підходів щодо визнання, оцінювання і подання у звітності активів, капіталу, зобов'язань, доходів і витрат підприємств.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Текст] : закон України : офіційний текст, із змінами станом на станом на 02.06.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/996-14>.
2. Національне положення стандарт бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Текст]: наказ міністерства фінансів України від 07.02.2013, № 73: офіційний текст: станом на 08.02.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Концептуальна основа фінансової звітності [Текст] – IASB; Стандарт, Міжнародний документ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
4. Вигівська І. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємницькими ризиками / І. М. Вигівська, І. Л. Грабчук, О. О. Зеленіна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2015. – Вип. 1 (31). – С. 70–79.

5. Левченко М. О. Генезис та класифікація ризиків у діяльності промислових підприємств / М. О. Левченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – Т. 2. – С. 174–178.
6. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : [навч. посіб.] / Л. І. Донець. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
7. Боримська К. П. Стандарти управління ризиками в посиленні обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємством / К. П. Боримська // Економічні науки / Серія : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof/2013_10\(1\)_12.pdf](http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof/2013_10(1)_12.pdf).
8. Економічні ризики : фінансово-обліково-аналітичний аспекти: монографія / за ред. д.е.н., проф. З. В. Гуцайлюка. – Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2011. – 200 с.
9. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
10. Городиський М. П. Концептуальні засади внутрішнього контролю прибутку, орієнтованого на управління ризиками [Електронний ресурс] / М. П. Городиський, І. А. Панченко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2015. – Вип. 2 (32). – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof_2015_2\(32\)_12.pdf](http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof_2015_2(32)_12.pdf).
11. Скопенко Н. С. Аналіз факторів господарського ризику на етапах вибору цільового ринку підприємствами хлібопекарської галузі / Н. С. Скопенко, Т. В. Рибачук-Ярова // Наукові праці Нац. ун-ту харчових технологій. – 2009. – № 29. – С. 97–100.
12. Дмитриев И. А. Учет уровня риска при планировании деятельности автотранспортного предприятия / И. А. Дмитриев, Е. Н. Шершенюк // Економіка транспорту і зв'язку. – 2012. – № 3. – С. 133–136.
13. Податковий кодекс України [Текст] : офіційний текст: станом на 06.10.2016 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page?text>.
14. Пожуєва Т. О. Виробничий ризик як складова сучасного підприємництва / Т. О. Пожуєва // Вестник нац. тех. ун-та «ХПИ» Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2011. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.kpi.kharkov.ua/BrowseByAuthorHtml/16632>.
15. Кравченко В. А. Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу / В. А. Кравченко // Вісник Запорізького нац. ун-ту. – 2008. – № 1 (3). – С. 63–70.
16. Охріменко О. О. Ідентифікація ризиків інвестиційних проектів промислових підприємств / О. О. Охріменко, Р. С. Яресько // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2014. – № 11. – С. 102–116.